

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.42

ОКРЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Тусєва О.М.,

к.ю.н., доцент кафедри земельного та аграрного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті здійснено аналіз законодавства, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, виділені його основні тенденції. Сформульовано авторське визначення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки як правової категорії. Охарактеризовано такі організаційно-правові засоби забезпечення конкурентоспроможності, як цінова підтримка, дорадча діяльність, регламентація якості сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність аграрного сектору економіки, державна підтримка сільського господарства, Аграрний фонд, державна аграрна інтервенція, сільськогосподарська дорадча служба.

Tuyeva O.N. / ОТДЕЛЬНЫЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

В статье осуществлен анализ законодательства, обеспечивающего повышение конкурентоспособности аграрного сектора экономики, выделены его основные тенденции. Сформулировано авторское определение конкурентоспособности аграрного сектора экономики как правовой категории. Охарактеризованы такие организационно-правовые средства обеспечения конкурентоспособности, как ценовая поддержка, совещательная деятельность, регламентация качества сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: конкурентоспособность аграрного сектора экономики, государственная поддержка сельского хозяйства, Аграрный фонд, государственная аграрная интервенция, сельскохозяйственная совещательная служба.

Tuyeva O.M. / SOME ORGANIZATIONAL AND LEGAL MEANS OF ENSURING COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY / National University of Law named after Yaroslav the Wise, Ukraine

The article is devoted to research on organizational and legal support competitiveness of the agricultural sector. As a legal category – it is a kind of public relations regulated by the law, providing the state of the industry in which its structural elements – the actors of the agricultural economy, in the competition with other subjects of public relations, can achieve such results of production and economic activity they ensure maximum profitability and sustainable socio-economic growth.

Analysis of the current legislation on state agrarian policy suggests the complex nature of organizational and legal measures to ensure the efficiency of the agricultural sector. The main among them are: to ensure a stable system of state support, implementation of pricing, information and analytical support.

Most methods of state regulation of prices for agricultural products serving agricultural use of public intervention.

The article analyzes the regulation of agricultural extension as an independent information and consulting service, determines the principles of its activities.

The priorities of quality assurance and food safety certification system is to improve production and standardization, implementation in the processing and food industry system quality management and food safety, self-regulatory association delegation on the principles of mutual responsibility of the authority to control the match national standards for agricultural products, promoting organic farming and so on.

As a result of research of legislation that enhances the competitiveness of the agricultural sector it was concluded that it has a public law nature, includes international legal norms, due to the integration of Ukraine into the world economic space, a large number of rules is procedural in nature.

Key words: competitiveness of the agricultural sector of the economy, state support for agriculture, the Agrarian Fund, state agricultural intervention, agricultural advisory service.

Стратегічною ціллю державної аграрної політики згідно зі ст. 2 Закону України від 18 жовтня 2005 р. № 2982 –IV «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [1] є перетворення аграрного сектору на високоєфективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави.

Формування та реалізація аграрної політики здійснюється уповноваженими державними органами за допомогою норм права. Отже, держава повинна нормативно закріпити такі ринкові умови, в яких можуть ефективно функціонувати сільськогосподарські підприємства всіх форм власності і господарювання.

Дослідженню питань, пов'язаних із забезпеченням конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, присвятили свої роботи такі науковці у галузі аграрного права, як Ю.І. Кудріна, Л.О. Панькова, В.Ю. Уркевич та ін. Також важливими для опрацювання означеної проблематики є роботи таких науковців в галузі економічної науки, як В.К. Акулов, І.П. Ансофф та ін.

Метою статті є проведення теоретико-правового дослідження поняття конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, визначення окремих організаційно-правових засобів, що її забезпечують, а також аналіз законодавства в цій сфері та з'ясування його основних тенденцій.

Розвиток конкурентоспроможного аграрного виробництва у комплексному поєднанні з розбудовою сприятливих умов для розвитку сільських територій є національним пріоритетом нашої держави. Надзвичайно важливим є формування послідовного, цілеспрямованого й ефективного законодавства в цій галузі, яке б не лише відповідало курсу на реформування аграрних відносин, а й було б стимулюючим фактором.

Попри те, що сучасне сільське господарство перебуває у кризовому стані, потреби продовольчої безпеки і законної економіки змушують державу вдатися до таких заходів, які б сприяли розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах гострої конкуренції.

Конкурентоспроможність аграрного сектору економіки є досить складною і багатогранною категорією, що визначається різними чинниками. У науковій літературі немає загальноприйнятого визначення понять «конкурентоспроможність» і «конкуренція». Конкуренція (від лат. *concurrere* – зштовхуюсь) – економічний процес взаємодії, взаємозв'язку і боротьби між підприємствами, що виступають на ринку з метою забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різноманітних потреб покупців і одержання найбільшого прибутку [2, с. 24]. Конкуренція є основним інструментом регулювання ринкової економіки й об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, дія якого є для товаровиробників зовнішньою примусовою силою для підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, збільшення масштабів виробництва, прискорення науково-технічного прогресу, впровадження нових форм організації виробництва тощо. Дія багатьох економічних законів відбувається у формі примусових сил конкурентної боротьби, в результаті чого конкуренція виступає важливою рушійною силою розвитку економічної системи [3, с. 112].

У розвитку конкурентних відносин важливу координаційну роль повинна відігравати держава, в першу чергу шляхом правотворчої форми діяльності, створюючи сприятливі умови для розвитку конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, а також її господарюючих суб'єктів, які утворюють структуру галузі, проте поняття конкурентоспроможності на сьогодні законодавством не закріплено, хоча досить часто ним використовується. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р. № 2210-III [4] в ст. 1 дає визначення економічної конкуренції як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливості вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку. Сутність конкуренції знаходить свій прояв у найважливішій характеристиці – конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність аграрного сектору економіки в широкому розумінні можна розглядати як зумовлену економічними, правовими, соціальними, політичними чинниками його позицію на внутрішньому та зовнішньому ринках, яка визначається наявністю конкурентних переваг. Конкурентоспроможність аграрного сектору економіки реалізується через основний правовий інститут аграрного права – виробничо-господарську діяльність аграрних товаровиробників. Як правова категорія це врегульовані нормами права суспільні відносини, які забезпечують такий стан галузі, при якому її структурні елементи – суб'єкти аграрного господарювання – в процесі суперництва з іншими суб'єктами суспільних відносин здатні досягти таких результатів виробничо-господарської діяльності, що забезпечать їм максимальний рівень прибутковості і стабільне соціально-економічне зростання.

Відповідальність за стан конкурентоспроможності аграрного сектору економіки несе держава. Їй належить провідна роль у визначенні змісту і важелів державної аграрної політики.

Аналіз чинного законодавства у сфері державної аграрної політики говорить про комплексний характер організаційно-правових заходів, які забезпечують підвищення ефективності аграрного сектору. Основними серед них є: забезпечення стабільної системи державної підтримки; реалізація цінової, фінансово-кредитної, страхової політики; удосконалення інструментів системи оподаткування, які враховують особливості сільськогосподарських товаровиробників; регламентація якості сільськогосподарської продукції; формування інфраструктури аграрного ринку; інформаційно-аналітичне забезпечення та ін. Зупинимось на нормативно-правовій регламентації деяких із них.

Суттєвим чинником конкурентоспроможності аграрних підприємств є державна підтримка сільського господарства. Концепція багатокладності сільського господарства виходить із того, що це такий вид діяльності, який продукує не лише товари, а й незамінні суспільні блага нетоварного характеру, найважливішими з яких є продовольча безпека, відтворення селянства, підтримання екологічної рівноваги, збереження біорізноманіття та ін. Саме тому державна підтримка сільського господарства є обов'язковим компонентом і пріоритетом аграрної політики. Центральне місце в регулюванні зазначених відносин відіграє Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. № 1877-IV [5].

Цінова державна підтримка аграрних товаровиробників зумовлюється тим, що ефективність сільськогосподарського виробництва залежить не лише від кількості та якості виробленої продукції, а й від ціни, за якою вона буде реалізована. Згідно зі ст. 3 Закону держава здійснює регулювання цін окремих видів сільськогосподарської продукції, що є об'єктами державного цінового регулювання, встановлюючи мінімальні та максимальні інтервенційні ціни, а також застосовуючи інші заходи, визначені Законом, при дотриманні правил антимонопольного законодавства та правил добросовісної конкуренції. Спеціальним державним органом, який має забезпечити реалізацію цінової політики в агропромисловій галузі економіки, є Аграрний фонд України.

Нормативним підґрунтям діяльності Аграрного фонду України, крім вказаного Закону, стала Постанова Кабінету Міністрів України «Про Аграрний фонд» від 6 липня 2005 р. [6], а також низка підзаконних правових актів, спрямованих на регламентацію придбання сільськогосподарської продукції до державного інтервенційного фонду та її реалізацію. Більшість зазначених нормативно-правових актів носить тимчасовий характер і обмежується календарним роком або маркетинговим періодом, серед яких постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2014/15 маркетинговому періоді» від 20 серпня 2014 р. № 362 [7], «Про затвердження переліку об'єктів державного цінового регулювання з визначенням періодів такого регулювання у 2014 – 2015 роках» від 20 серпня 2014 р. № 361 [8], наказ Міністерства Аграрної політики України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2014/2015 маркетинговому періоді» від 24 червня 2014 р. № 242 [9] та ін. Така особливість правового регулювання обумовлюється різними показниками в обсягах виробленої продукції, на урожайність якої впливають як об'єктивні, природні фактори, так і економічні чинники. У зв'язку із цим виникає потреба постійного коригування переліку об'єктів державного цінового регулювання, встановлення мінімальних та максимальних закупівельних цін на ці об'єкти, визначення обсягів сільськогосподарської продукції, що підлягає закупівлі до державного продовольчого резерву і, як наслідок, необхідність систематичного регулювання попиту і пропозиції шляхом продажу або купівлі на Аграрній біржі об'єктів державного цінового регулювання або до державного інтервенційного фонду. Звичайно, все це призводить до надмірного накопичення масиву нормативно-правових актів у цій сфері, що може створювати проблему суперечностей між ними. У зв'язку із зазначеним слушно вважаємо думку про те, що для приведення вказаних актів у систему необхідно прийняти комплексний нормативно-правовий акт [10, с. 92], наприклад Закон «Про формування та використання державного продовольчого резерву», який би регламентував порядок закупівлі (продажу) Аграрним фондом усіх об'єктів державного цінового регулювання, що дало б змогу забезпечити ефективність діяльності цього органу і сприяло б удосконаленню правового регулювання в цій сфері суспільних відносин.

Закріплене Законом широке коло повноважень Аграрного фонду свідчить про те, що він наділений ефективним інструментом впливу на ціноутворення в аграрному секторі економіки, спираючись для цього на механізм дії основних економічних законів функціонування ринкових відносин: закону залежності між попитом і ціною (закон попиту) і закону залежності між пропозицією і ціною (закон пропозиції). Ці закони характеризують зміну ціни товару при зміні попиту на нього. Зі зниженням ціни товару попит на нього підвищується і навпаки – з підвищенням ціни попит знижується.

Найважливішим способом державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію виступає застосування державних аграрних інтервенцій. Відповідно до п. 2.5. ст. 2 Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарства України» державна аграрна інтервенція – це продаж або придбання сільськогосподарської продукції на організованому аграрному ринку з метою забезпечення цінової стабільності. Державні аграрні інтервенції можуть бути двох видів: 1) товарні і 2) фінансові. Товарна інтервенція – продаж сільськогосподарської продукції при зростанні цін на організованому аграрному ринку понад максимальний рівень, що здійснюється з метою досягнення рівня рівноваги, в тому числі, шляхом продажу товарних деривативів. Фінансова інтервенція – це придбання сільськогосподарської продукції при падінні спотових цін на організованому аграрному ринку нижче мінімального рівня, яка здійснюється з метою досягнення рівня рівноваги, в тому числі, шляхом придбання товарних деривативів.

На думку Л.О. Панькової, запропонований механізм регулювання ринку сільськогосподарської продукції через запровадження інтервенцій не відповідає вимогам ринкової економіки, але є необхідним у сучасних умовах як тимчасовий захід [11, с. 15]. Із цим варто погодитися насамперед тому, що із входженням України до Світової Організації Торівлі наша держава взяла на себе певні зобов'язання, в тому числі й ті, що стосуються державної підтримки, адже СОТ реалізує принцип справедливої конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції. Відповідно до цього принципу заходи державної підтримки сільськогосподарства, що справляють найбільший протекціоністський і стимулюючий вплив на виробництво сільськогосподарської продукції, а також заходи, спрямовані на захист внутрішнього агропродовольчого ринку, мають скорочуватися, оскільки вважається, що вони впливають «викривляючим чином» на ринок, тобто на обсяги виробництва і ціни. Разом із тим, як слушно зазначає Ю.І. Кудріна, не варто забувати, що державні аграрні товарні інтервенції здійснюються з метою стабілізації цін на організованому аграрному ринку щодо визначеного об'єкту державного цінового регулювання, певного виду сільськогосподарської продукції, що має вирішальне значення для забезпечення продовольчої безпеки країни [10, с. 94].

Згідно зі ст. 4 п. 2 ЗУ «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» одним з основних напрямів підвищення ефективної діяльності суб'єктів аграрного сектору є посилення державної підтримки створення та функціонування системи сільськогосподарського дорадництва та ринку консультативних послуг. Формування мережі сільськогосподарських дорадчих служб зумовлене кардинальними змінами в аграрному секторі економіки, що відбулися за останні роки в процесі здійснення аграрної реформи. У сучасних ринкових відносинах відсутня адміністративна система впровадження нових знань і інформації. Отже, таку функцію має виконувати оперативна, незалежна інформаційно-консультативна система, що розвивається на основі дорадчої діяльності, яка сприяє в освоєнні досягнень науково-технічного прогресу конкретними суб'єктами аграрного господарювання.

Розбудова системи сільськогосподарського дорадництва в Україні є невід'ємною складовою євроінтеграційного

процесу. В Угоді про Асоціацію Україна – ЄС, у ст. 404, зазначається, що сторони зобов'язуються всіляко сприяти розвитку дорадництва.

Основним нормативним актом, який визначає правові засади здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні, є Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 р. № 1807-IV [12], у ст.1 якого встановлено, що така діяльність являє собою сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства. Така діяльність здійснюється шляхом надання дорадчих послуг, що надаються суб'єктами сільськогосподарської дорадчої діяльності суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність у сільській місцевості, сільському населенню, а також органам місцевого самоврядування та органам виконавчої влади. Суб'єктами надання дорадчих послуг є сільськогосподарські дорадчі служби – юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, структурний підрозділ аграрного навчального закладу, науково-дослідної установи, які внесені до Реєстру дорадчих служб, здійснюють дорадчу діяльність, у складі яких працює не менше трьох дорадників, які пройшли реєстрацію відповідно до законодавства і внесені до Реєстру дорадників; сільськогосподарські дорадники і сільськогосподарські експерти-дорадники.

В юридичній літературі пропонується більш широке поняття сільськогосподарської дорадчої діяльності. На думку Л.С. Тараненко, під сільськогосподарською дорадчою діяльністю слід розуміти інформаційно-довідкову, консультаційну, організаційну, управлінську, інноваційну, навчальну та іншу діяльність, необхідну для повноцінного розв'язання завдань, покладених на АПК України [13, с. 10]. І.В. Арістова та В.Ю. Уркевич зазначають, що дорадча діяльність і дорадчі послуги носять комплексний характер, включають різноманітні види діяльності, головна мета здійснення якої – збільшення прибутковості аграрного господарювання, поліпшення добробуту сільського населення, розвиток сільської місцевості через надання відповідних послуг [14, с. 76]. Цілком погоджуючись із наведеними думками, зазначимо, що законодавчому визначенню дорадчої діяльності не вистачає саме соціальної складової, адже поліпшення добробуту сільського населення і розвиток сільської місцевості є її важливими завданнями. Взаємозв'язок виробничих і соціальних відносин є очевидним і позитивно впливає на продуктивність праці, що в результаті призводить до підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Як зазначає Л.С. Тараненко, основними принципами сільськогосподарської дорадчої служби є: а) максимальна спрямованість на запити сільськогосподарських товаровиробників, сільського населення, органів виконавчої влади й органів самоврядування; б) забезпечення ефективної взаємодії всіх аграрних та інших організацій, установ і підприємств, що впливають на розвиток аграрного сектора; в) залучення до сільськогосподарської дорадчої діяльності провідних працівників наукових установ і навчальних закладів; г) повна незалежність і конфіденційність інформації в роботі з користувачами послуг; д) гнучкість та орієнтація на перспективу в сільськогосподарській дорадчій діяльності й організації роботи; е) часткова самоопукність. Аналіз законодавчо визначеного змісту цієї діяльності дає підстави говорити також про принципи:

– державної підтримки (постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки сільськогосподарської дорадчої служби» від 19 вересня 2007 р. № 1131)[15];

– підвищення рівня кваліфікації дорадників (Ст. 10 ЗУ «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність»);

– взаємодія дорадчої служби зі своїми клієнтами має відбуватися лише в їхніх інтересах, на добровільних, рекомендаційних засадах, без застосування імперативних методів.

Звичайно, важливим принципом будь-якої діяльності є принцип відповідальності за результати своєї роботи. Однак ця проблема потребує окремого опрацювання, адже в нормах спеціального законодавства питання юридичної відповідальності у сфері дорадчої діяльності не врегульовані.

Проблеми якості та безпечності будь-якої продукції споживчого призначення незалежно від сфери її виробництва мають найвищий рівень актуальності, адже вони прямо пов'язані з життям і здоров'ям населення. Відрізняються такі продукти лише за рівнем впливу на зазначені природні цінності людей. Якщо промислова продукція здійснює досить локальний вплив на людей, то сільськогосподарська продукція, яка є основою харчування, внаслідок значної поширеності і частоти споживання є серйозним демографічним фактором [16, с. 297].

Питання якості сільськогосподарської продукції як фактора, що впливає на конкурентоспроможність аграрного сектору економіки, є ще однією з головних проблем, що стоять перед державою в ході реалізації державної аграрної політики. Успіх у підвищенні конкурентоспроможності галузі як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках залежить від конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Важливим показником, що характеризує її рівень, є якість. Очевидно, що тільки продукція високої якості матиме попит на ринку, тому лише ті підприємства, які виробляють якісну продукцію, можуть успішно конкурувати з іншими і отримувати прибуток від своєї діяльності. Саме тому стратегічною ціллю розвитку аграрного сектору, згідно із схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року від 17 жовтня 2013 р. № 806-р [17], є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції. Пріоритетними напрямками досягнення зазначеної цілі є забезпечення якості і безпечності харчових продуктів, дотримання вимог до їх виробництва у результаті вдосконалення системи сертифікації виробництва і стандартизації, впровадження на всіх підприємствах переробної та харчової промисловості систем управління якістю та безпечністю харчових продуктів, створення мережі лабораторій для визначення рівня якості сільськогосподарської продукції, делегування саморегулювним об'єднанням на засадах взаємної відповідальності частини повноважень щодо здійснення контролю за відповідністю сільськогосподарської продукції національним стандартам, сприяння розвитку органічного землеробства тощо.

Основу законодавства, що регулює відносини у сфері забезпечення якості сільськогосподарської продукції, становлять Закони України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР [18], «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 р. № 2408-III [19], «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та силовини» від 3 вересня 2013 р. №425-VII [20] та ін.

Напрямами державної політики у сфері управління якістю є: (а) удосконалення правових засад і нормативно-

го забезпечення діяльності в поліпшенні якості продукції; (б) забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації кадрів; (в) впровадження нових прогресивних технологій та матеріалів, сприяння науково-технічному розвитку виробництва; (г) впровадження системи управління якістю та довкіллям; (д) державна підтримка впровадження систем управління якістю; (е) захист від недоброякісної і фальсифікованої продукції; (є) пропагування поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції.

Законом України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» визначено, що державна аграрна політика базується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору. Дана норма зумовлює появу та формування міжнародно-правових норм, що регулюють аграрні відносини.

16 травня 2008 р. Україна набула повноправного членства у СОТ на підставі закону України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10 квітня 2008 р. № 250-IV [21]. Основою діяльності СОТ є багатосторонні торговельні угоди, пакет яких включає Угоду про заснування СОТ (Марракеська угода) від 15 квітня 1994 р. Невід'ємну частину угоди складають угоди-додатки до неї. Так, питання виробництва і торгівлі сільськогосподарськими і продовольчими товарами регулюється Угодами «Про сільське господарство», «Про застосування санітарних та фіто-санітарних заходів» та «Про технічні бар'єри у торгівлі». На міждержавному рівні правові норми, що регулюють відносини у сфері забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції, містяться також у Міжнародній конвенції із захисту рослин від 6 грудня 1951р., Угоді про співробітництво в галузі карантину рослин від шкідників і хвороб від 14 грудня 1959 р., Угоді про співробітництво в галузі ветеринарії від 14 грудня 1959 р.

Схвалені на міжнародному рівні стандарти на харчові продукти містяться у Кодексі Аліментаріус. Національним органом, що відповідає за їх втілення в країні, є Національна комісія з Кодексу Аліментаріус, що функціонує на підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Національної Комісії України до Світової організації торгівлі» від 3 липня 2006 р. № 903 [22]. Основними завданнями Комісії є аналіз міжнародного та вітчизняного законодавства і розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері безпечності та якості харчових продуктів; гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародним у зазначеній сфері; сприяння впровадженню нових технологій, міжнародних стандартів, вітчизняних технічних регламентів і міжнародних санітарних заходів у сфері виробництва харчових продуктів та нових методів їх дослідження. У такий спосіб Україна має можливість брати участь на міжнародному рівні у визначенні та гармонізації стандартів на харчові продукти з метою підвищення їхньої якості.

Отже, аналіз законодавства що забезпечує підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки, дає змогу виділити такі його основні тенденції: 1) значна кількість норм має процедурний характер, які визначають порядок проведення атестації, проходження реєстрації тощо; 2) законодавство в зазначеній сфері носить переважно публічно-правовий характер і включає в себе міжнародно-правові норми, що зумовлено інтеграцією України до світового економічного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.
2. Ансофф И. Планирование будущего корпорации : монография / И. Ансофф. – М. : Прогресс, 1985. – 184 с.
3. Акулов В.К. К характеристике субъекта стратегического менеджмента / В. Акулов, М. Рудаков // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 4. – С. 112–116.
4. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
5. Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

6. Офіційний вісник України. – 2005. – № 27. – Ст. 1574.
7. Офіційний вісник України. – 2014. – № 69. – Ст. 1924.
8. Офіційний вісник України. – 2014. – № 68. – Ст. 1898.
9. Офіційний вісник України. – 2014. – № 59. – Ст. 1625.
10. Кудріна Ю.І. Деякі питання правового забезпечення формування аграрним фондом державного продовольчого резерву / Ю.І. Кудріна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / ред. кол.: Д.О. Мельничук (голова) та ін. – К: 2011. – Вип. 165. – Ч.1. – 337 с. – (Серія: Право).
11. Паськова Л.О. Правове регулювання діяльності аграрних бірж в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Л.О. Паськова. – К., 2005. – 20 с.
12. Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 38. – Ст. 470.
13. Тараненко Л.С. Правове регулювання сільськогосподарського дорадництва в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Л.С. Тараненко. – К., 2013. – 20 с.
14. Арістова І.В. Правова природа сільськогосподарської дорадчої діяльності / І.В. Арістова, В.Ю. Уркевич // Адміністративне право і процес. – 2013. – № 2(4). – С. 76–84.
15. Офіційний вісник України. – 2007. – № 71. – Ст. 2670.
16. Аграрне право України : [підручник] / [В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін.]; за заг. ред. В.М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 606 с.
17. Офіційний вісник України. – 2013. – №83. – Ст. 3088.
18. Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – Ст. 98.
19. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.
20. Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 20–21. – Ст. 721.
21. Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 23. – Ст. 213.
22. Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – Ст. 1944.

УДК 349.422

ОКРЕМІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ГІГІЄНИ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Чурилова Т.М.,
к.ю.н., доцент кафедри судочинства та міжнародного права
Сумський державний університет

Малус А.І.,
студентка юридичного факультету
Сумський державний університет

Стаття присвячена дослідженню окремих аспектів законодавства ЄС та України у сфері гігієни харчових продуктів, рівня адаптації та пошуку шляхів вдосконалення національного законодавства, що забезпечувало б здоров'я і благополуччя громадян, високий ступінь захисту життя і здоров'я.

Ключові слова: гігієна харчової продукції, безпечність харчової продукції, принципи HACCP, адаптація законодавства.

Чурилова Т.Н., Малус А.И. / НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ АДАПТАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ К ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В СФЕРЕ ГИГИЕНЫ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ / Сумской государственной университет, Украина

Статья посвящена исследованию отдельных аспектов законодательства ЕС и Украины в сфере гигиены пищевых продуктов, уровню адаптации и поиску путей совершенствования национального законодательства, что обеспечивало бы здоровье и благополучие граждан, высокую степень защиты жизни и здоровья.

Ключевые слова: гигиена пищевой продукции, безопасность пищевой продукции, принципы HACCP, адаптация законодательства.

Churilova T.N., Malus A.I. / SOME ASPECTS OF ADAPTATION OF UKRAINIAN LEGISLATION TO THE EUROPEAN UNION REQUIREMENTS IN THE FIELD OF FOODSTUFFS HYGIENE / Sumsy State University, Ukraine

If the Ukrainian legislation in the sphere of foodstuffs safety is harmonized with the relevant EU legislation then will be possible the realization of export potential of our agriculture and effective consumer protection.

European Union legislation in the field of foodstuffs hygiene consists of a number of regulations, including: Regulation № 852/2004, which is called «Hygiene 1», that establishes the general rules of foodstuffs hygiene for food market operators. In addition, Regulation № 853/2004 or «Hygiene 2», establishes special hygiene rules for food animal's origin for owners food's companies.

The Law of Ukraine «On Basic Principles and Requirements for Safety and Quality of Food Products» is aimed at harmonization of Ukrainian legislation with the EU legislation in the field of safety and quality of food products. The Law consolidated the hygienic requirements for handling foodstuffs in a separate section which reproduces almost entirely the requirements of Regulation № 852/2004.

The basic principle of legislation on food safety establishes that the ultimate responsibility for safety must rest food market operators.

The most effective system that ensures maximum food safety is The Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) system. It is a science-based system created to identify specific hazards and tack actions for control of hazards to ensure food security and quality.

In comparison with methods which used in Ukraine for a long time (such as inspection or quality control), HACCP system is a preventive system to correct problems before they affect the safety of the food, you have to plan in advance to correct potential deviations from established critical limits. HACCP is a systematic preventive approach to food safety that addresses physical, chemical, and biological hazards as a means of prevention rather than finished product inspection.

The Law of Ukraine «On Basic Principles and Requirements for Safety and Quality of Food Products» (hereinafter – the Law) introduced the HACCP system at all stages of production and circulation.

In accordance with the Law, HACCP system is flexible where appropriate taking into account the nature and the size of the implementing company/organization. The main issue is safe and higher-quality food products, not the complication activity of the food industry enterprises.